

קידוש בבוקר על יי"ש - לכתזזילה?

1) מזהו "זומר מדינה"/האם יי"ש הוא זומר מדינה [נפק"מ לברכה]

שולחן ערוך רפ"ט/ב- במקום שאין יין מצוי הוי שכר ושאר משקין, חוץ מן המים, חמר מדינה ומקדשין עליו.

<u>ספר שערי רחמים [הנהגות הגר"א והגר"ח מוולוז'ין], עמ' י', סימן מ"ט</u>	<u>אגרות משה [אוי"ח]</u>	<u>שולחן ערוך</u>
<u>(מט) סלמי חס</u>	ב/ע"ה- בדבר	<u>הרב</u> [אוי"ח, קפ"ב/ב-]
לְקַדֵּשׁ עַל יַיִשׁ כְּשֶׁנֶּחֱמַתְּ לְיַיִשׁ וְחָמֵר לִי שְׂאִיט מִשְׁקָה וְיִתֵּן קוֹב לְקַדֵּשׁ עַל שְׂכַר חֵס חֲבִיב	המשקאות של	ג-... חמר
מִלּוּי לֹא עַל הַסַּח חֵס אֵין שְׂכַר חֲבִיב עֲלָיו וְחֵס אֵין לוֹ יִין מִזֶּה לְהַבְדִּיל עַל הַשְּׂכַר (ע' כס')	מיני סאדע /סודה/	מדינה דהיינו
<u>הסבר "בעקבי הצאן" להרב צבי שכטר, עמ' מ"א- ... ונל"פ...דהבדל...בין אוכל למשקה אינו</u>	אם יש להם דין	שרוב אנשי
תלוי בזה-אם הדבר גוש או נוזל אלא כל שהוא בעווערידז"ש שעומד לרוות בו צמאונו דינו	חמר מדינה...	המקום דרכם
כמשקה, וכל שאינו עומד לכך דינו כאוכל. ולפי"ז הי' נראה שאפילו במדינות ששותים וודק"א	וחשיבות משקה	לקבוע עליהם
לרוב, אין שותים אותו בתורת בעווערידז"ש ומימלא אין דינו כמשקה כלל עד שנוכל לדון עליו	הוא שאין השתיה	סעודתם ...
שאולי דינו כחמר מדינה אלא הרי הוא כמרק נוזל...דינו כאוכל.	מחמת שצריכים	וכל זה
<u>"עם התורה", [חוברת ח' שנת תשד"מ, עמ' י"ב] מהרב אריה צבי פרומר, הגאון מקאזיאגלו הי"ד</u>	להם לצמאם <u>אלא</u>	במשקים
ולפי האמור מקום יש בראש לומר דלענין יי"ש שיעורו לברכה אחרונה בכזית כדעת הט"ז, ולא	<u>שותים אותם אף</u>	חשובים שכר
מטעמי! רק משום דיי"ש הוא מי פירות ואינו מז' משקין, רק או מתפוחי אדמה או משעורין או	<u>בלא צורך לגופם,</u>	וכיוצא בו, <u>אבל</u>
שאר מי פירות, ואפי' אם יש בו מעט מים אזלינן בתר רוב, וכ"כ הפמ"ג סי' קנ"ח לענין טיבולו	<u>אלא בשביל כבוד</u>	<u>משקים גרועים</u>
במשקה, שהרוב מי פירות בטל מעט מים ברוב ואין בו דין טיבולו במשקה, ומי פירות שאינן מז'	<u>הסעודה וכבוד</u>	<u>כמו מה שקורין</u>
משקין דינו כאוכל ושיעורו בכזית לכו"ע, ולפי"ז עולה יפה מנהג ישראל לקדש ביום ש"ק על	<u>האורחים, דאין</u>	<u>במדינות אלו</u>
צלוחית קטן של יי"ש, דהנה במג"א סי' תפ"ו ד"ה בכריתות וכו' פי' לענין מרור דרבנן שיעור	<u>שום אדם שותה</u>	<u>(קווא"ס) או</u>
כזית הוא כשליש ביצה, ולענין מצה דאורייתא שיעורו כחצי ביצה, דבד"ת הלך אהר המחמיר	<u>יין ויי"ש ושכר</u>	<u>(בארש"ט) אין</u>
ובדברי סופרים הלך אהר המיקל עיי"ש וא"כ לענין קידוש ביום דאינו אלא דרבנן, יש לסמוך	<u>לצמאו דע"ז שותין</u>	<u>להם חשיבות</u>
ג"כ על הדיעה דשיעור כזית הוא שלישי ביצה, וכל צלוחית קטן מחזיק כזה כידוע: ... ובהאי	מים שיותר עדיפי	<u>יותר ממים</u>
ענינא ראיתי במעשה אורג להגה"ק מקאמארנא ז"ל בסוף פ"ק דמכשירין דיי"ש שיש בו רוב	אלא רק לכבוד	<u>ואין מברכים</u>
אוכלין, לא חשיב משקה ואסור לקדש עליו, וע"כ כוונתו שנמשך רובו מאוכלין כגון מתפוחי	בעלמא שותין	<u>עליהם ברכת</u>
אדמה וכדומה, וא"כ הוא היפך דברנו לגמרי מקצה לקצה, דלדבריו ז"ל אפי' על רביעית אין	אותן ואלו המינים	<u>המזון ... לפי</u>
מקדשין כשהוא עשוי רובו מאוכלין.	נקראים בשם	שאינו נקרא
<u>תגובת הרב שכטר-...</u> [אלא דזה צע"ג שאם כבר בא הגאון ז"ל לידי הכרת מסקנה שכזו, שהיי"ש	משקה וחמר	חמר מדינה
דינו כאוכל, א"כ לכאורה צודקת טענת הגר"ח הנ"ל דהאיך אפשר להחשיבו כחמר מדינה, דהלא	מדינה.	אלא מה שיש
זה כמו מרק ופשיטא דא"א לקדש אקערה המלאה מרק...דלהחשב חמר מדינה בודאי בעינן		לו חשיבות
שיהא-ראשית כל- דינו כמשקה.]		באותה מדינה
		כעין חשיבות
		יין בכל
		המדינות.

(2) עדיפות לייז

שולחן ערוך, או"ח, רע"ב (ב-ח בדילוגים) - יין מגתו מקדשין עליו; וסוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום... מקדשין על יין לבן, והרמב"ן פוסלו... אבל מבדילין עליו, ומנהג העולם כסברא ראשונה... יין צמוקים מקדשין עליו, והוא שיש בהן לחלוחית קצת בלא שרייה... מקדשין על יין מבושל ועל יין שיש בו דבש, וי"א שאין מקדשין עליהם. הגה: והמנהג לקדש עליו...

ש"ע	ש"ע [ט]- במקום שאין יין מצוי, י"א שמקדשים על שכר ושאר משקין, חוץ מן המים.	מג"א [נ-ו] דאין מקדשין על יי"ש א"כ במדינות שרוב שתית ההמון היא יי"ש בכל יום, כמ"ש סי' קפ"ב וכ"מ ברמב"ם ובאגור סי' שפ"ג
[ט]-י"א	מ"ב [כ"ד] בשם המג"א - דהיינו שאין יין מצוי בכל העיר בשנה הזו, ועיקר שתייתן הוא משכר ושאר משקין. ואם יש שם יין אלא שהוא ביוקר = מקרי מצוי, ואם אין יין ישראל מצוי, אע"פ שיין א"י מצוי = לא מקרי מצוי.	ש"ת שבט הלוי [גכ"ו] - ... הנה כבודו נתקשה במנהג העולם שמקדשין בבקר ושאר משקין... אע"פ שהיין מצוי ויש יין לרוב בכ"מ... הנה גם אני מעודי נתקשתי בזה, ולא מצאתי טעם הגון להנהיגה זאת, וכבר נתקשה כעין זה בב"ח סי' רע"ב על מנהג העולם דמהדרין לקדש בבקר ושאר משקין. אמנם י"ל דרך אפשר ע"פ הידוע מש"ס בכמה דוכתא דבמקום ששכיח יין הי' זה סתם שתייתן, ועיין תוס' שבת מ"ז ע"א ד"ה בגלילא שכ' שבמקום ששכיח יין כמו בגליל הי' שותין יין במקום מים, ולא הי' משתמשים במים רק לרפואה... מ"מ זה מוכח ודאי בכולי ש"ס דהי' מרבין לשתות יין ולא מים ולא שאר משקין. ובזה"ז נשתנו הטבעים בענין זה דגם במקום ששכיח יין לא נעשה ביין סתם שתייתן של בני העם... וע"כ מה שהיין מצוי ושכיח בעיר אין זה גורם שלא יקראו גם שאר משקין חמר מדינה בזה"ז, זה הנלע"ד דרך למוד זכות... כשכל המון עם שותים טובא שאר משקין ומזניחין היין אע"פ ששכיח להו ונקבעו שאר משקין כסתם שתי' יש מקום לומר כן.

(3) מזה השיעור הנצרך

שולחן ערוך או"ח ר"א - והשותה פחות מרביעית בין מיין בין משאר משקים, מברך תחלה ברכה הראויה לאותו המין, ולאחריו אינו מברך כלל; ויש מסתפקים לומר שעל דבר שהוא כברייתו, כגון גרגיר של ענב או של רימון, שמברכין לאחריו אע"פ שאין בו כזית; לכך נכון ליהרר שלא לאכול בריה פחות מכזית. הגה: ... ויש מסתפקים עוד בברכה אחרונה של יין אם מברכין אותה על כזית; לכן טוב ליהרר שלא לשתות (אלא) פחות מכזית, או רביעית.

מג"א [קצ"ד] - ... ויש רוצין לומר דעל יין שרף מברך בפחות מכזית דבפורתא מייטבא דעתיה, ול"נ דבעינן כשיעור דהא בודאי יש יינות חזקים ומאכלים טובים כגון מרקחת דבפורתא מיתבא דעתיה, ואפ"ה בעינן כשיעור דלא חלקו חכמים בשיעוריי:	ט"ז [שם א'] - נ"ל דיין שרף שבמדינתנו אינו בכלל זה, דבזה א"א לשתות רביעית הלוג... וא"כ אזלי בתר שיעור השתיה לרוב בני אדם בזה. וראיה לזה מדאי' בר"י מביאו ב"י לענין בריה... ותו ראיה מריש פ"י המוציא יין דאמרין שם ייין כדי מזיגה",... ואמר רבא לענין שבת כיון דבעי' מידי דחשיב' והא נמי חשיב' פ"י דחשיב לצרופי ביה מיא, הרי לפנינו אע"ג דאין שם רביעית... כיון שראוי למזוג מים וישתה רביעית, וא"א לשתות רביעית = לסתם אדם קרינן ביה שפיר "ושבעת",... נוכל לסמוך ולומר דה"ל כאלו שתה רביעית בי"ש וחיבב בברכה אחרונה כנלע"ד:
משנ"ב [רע"ב/ב] - ואם חביב לו יין	הרחבת ההר צבי [א/קכ"ט] - ... בדין יי"ש לקידוש סברת הטי"ז הוא בסימן רי דאמרין ושבעת זו שתיה השיעור הוא בכל מה שהוא שבע. וז"ל החת"ס או"ח (סימן נט): מדברי תוס' ישנים יומא ריש פ"ד ממ"ש דאי היו שבעים מאכילה היו חוטפים ג"כ, ש"מ דכל אכילה שאדם שבע מאותה אכילה ע"י

שמתברך במעיו יוצא יד"ח כמו בכזית והוא דין חדש והסברא נותנת כן שזהו בכלל אכילה דקרא, ...
א"כ ביי"ש זהו שיעור שלם לכל אדם אף שהוא פחות מרביעית שפיר י"ל דכמו דאזלינן לענין ברכה
אחרונה כפי הנוהג ברוב בני אדם, כן לגבי קדוש חשיב כמו רביעית ממש, ... ואף שהמג"א חולק על
הט"ז, הרי חולק הוא גם על הברכה אחרונה, וס"ל דלא פלוג בשיעורין, אבל למאן דס"ל דמברכין
ברכה אחרונה שוב לא תחלוק דהוי שיעור נמי לענין קדוש.
שו"ת מהרש"ם א/קע"ה -... אבל העיד לפני ת"ח זקן שהיה בעצמו במעמד בפני הגה"ק אבד"ק
ראפשיטץ זצ"ל, שצוה לתלמידיו לקדש ביום על י"ש על צלוחית קטן כדרך שתייתו, וא"צ שיעור כוס.
והגם שהיה לפניו יין על השלחן אמר שמכבדו ביי"ש כדי להורות הלכה לתלמידים. וכן הועד לפני
בשם הגאון החסיד אבד"ק קאמינקא זצ"ל שנהג כן תמיד, והיינו עפ"ד הט"ז... וע' בבי"א א"ח סי'
רע"א בשם ראבי"ה שקבלה בידו דסגי בקידוש בקימעה שיעור גרונו וסביב לוגמו אלא שחלקו עליו.
וכיון דשתיית י"ש נתפשט מאוד והוי חמר מדינה לשותות כמעט בפני כל סעודה צלוחית קטן וקשה
לשותות יותר מפני חריפותו לכן שיעורו גם לענין קידוש בכך. וכן הועד לפני בשם הרה"ק מלובלין
זצ"ל וכדאי הם לסמוך עליהם בקידוש היום ודוקא בין ושכר בעי' שיעור כוס.

שרוף, יכול לקדש עליו ביום
לכתחלה במדינתנו שהוא חמר
מדינה, אך שיזהר ליקח כוס
מחזיק רביעית ולשתות ממנו
מלא לוגמיו שהוא רוב רביעית
הר צבי [שם] -... עיין פמ"ג א"א
(סימן קצ אות ב) מזכיר דהט"ז
בסימן רי כתב דיכול לברך ברכה
אחרונה על י"ש שהוא פחות
מכשיעור, ואומר דספק ברכות
להקל...., אבל דעת שאר
אחרונים דאין לברך על י"ש
פחות מרביעית.